

**PROEFSLEUVENONDERZOEK
MET DOORSTART NAAR OPGRAVING
OSCAR CARRÉSTRAAT 54 NIJMEGEN (OSC3)**

Jelle van Hemert

© 2015 Gemeente Nijmegen, Bureau Leefomgevingskwaliteit, Archeologie

Proefsleuvenonderzoek met doorstart naar opgraving. Oscar Carréstraat 54 Nijmegen (Osc3)

J. van Hemert

Vormgeving: R.M.H.C. Mols
Tekstredactie: C.W. Koot

In opdracht van: Hilva Nijmegen OC CV

Autorisatie: C.W. Koot

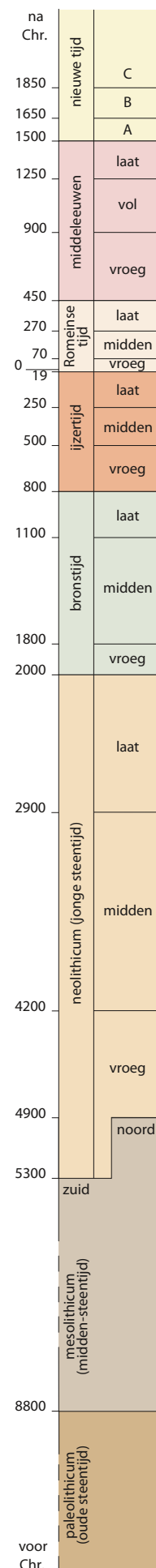
ISSN 2212-5337

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o, het besluit van 29 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen).

Voor het overnemen van gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De Gemeente Nijmegen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without the written permission from the publisher.

PROEFSLEUVENONDERZOEK MET DOORSTART NAAR OPGRAVING OSCAR CARRÉSTRAAT 54 NIJMEGEN (Osc3)

1 INLEIDING

1.1 Kader en administratieve gegevens

Binnen het plangebied wordt een woning met kelder gebouwd. Aangezien het plangebied in een zone met zeer hoge archeologische waarde (waarde 3) is gesitueerd volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Nijmegen, is archeologisch onderzoek voorafgaande aan de grondwerkzaamheden verplicht. Gezien de ontgravingsdiepte vanwege de onderkeldering is ter plaatse van de toekomstige bouwput een proefsleuf aangelegd. De aanwezigheid van archeologische grondsporen heeft geresulteerd tot een doorstart naar een opgraving.

Figuur 1: De locatie van het onderzoeksgebied.

RM

Administratieve gegevens

Projectnaam	Oscar Carréstraat 3
Projectcode	Osc3
Onderzoeksmeldingsnummer	65042
Provincie	Gelderland
Gemeente	Nijmegen
Plaats	Nijmegen
Toponiem	Oscar Carréstraat 54
Kaartblad	40C
RD-coördinaten	185.850/428.255 (centrumcoördinaat)
CMA/AMK-status	n.v.t.
Archis-monumentnummer	n.v.t.
Archis-onderzoeksnnumers	ten westen van het onderzoeksgebied: 22085 (project So2). ten westen van het onderzoeksgebied: 31494 (project Wf2). ten noorden van het onderzoeksgebied: 48660 (project Osc2).

Archeologische beleidskaart	
gemeente Nijmegen	aandachtsgebied waarde 3, terrein Z-29
Complex en codering	NX (nederzetting)
Projectverantwoordelijke	C. W. Koot
Opsteller evaluatieverslag	J. van Hemert
Bevoegde overheid	gemeente Nijmegen, P. Franzen/S. van Roode
Opdrachtgever	Hilva Nijmegen OC CV
Oppervlakte onderzoeksgebied	Circa 155 m ²
Uitvoering van het veldwerk	9 t/m 10 februari 2015
Samenstelling veldteam	Willem Kuppens (veldmedewerker), Jelle van Hemert (archeoloog/metaaldetectie)
Archeologische periode(n)	neolithicum tot en met nieuwe tijd
Beheer en plaats	
vondsten en documentatie	depot voor bodemvondsten gemeente Nijmegen
Grondgebruik	
voor aanvang veldwerk	braakliggend vanwege sloop

1.2 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

De archeologische begeleiding had tot doel alle door de bouw bedreigde archeologische grondsporen te documenteren en archeologische voorwerpen veilig te stellen. Ten behoeve van de archeologische begeleiding is een PvE opgesteld met de volgende onderzoeksvragen.¹

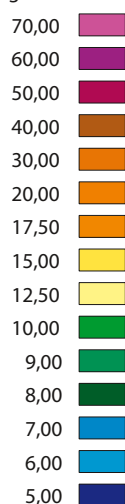
Algemene vragen

- 1 Waaruit bestaan de archeologische resten (sporen en vondsten)?
- 2 Wat is de aard, datering en omvang van de archeologische resten en tot welk complextype kunnen ze worden gerekend?
- 3 Is er sprake van stratigrafie en zo ja, welke?
- 4 Wat is de aard en de datering van de diverse bodemlagen en wat is hun begrenzing in zowel het verticale als het horizontale vlak?
- 5 Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten, de vastgestelde stratigrafie, de bodemgesteldheid en het landschap (geomorfologie en reliëf)?
- 6 Is er een fossiele akker- of cultuurlaag aanwezig?
- 7 Wat is de conservering of gaafheid van de verschillende materiaalcategorieën, inclusief het archeobotanische en zoölogische materiaal?
- 8 Is er een relatie tussen de landschappelijke ligging (geomorfologie, reliëf en bodem) en de conservering van de archeologische resten?
- 9 Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?
- 10 Wat is de relatie tussen de aangetroffen archeologische resten en het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek binnen het onderzoeksgebied en in de directe omgeving daarvan?

Specifieke vragen nederzettingssporen ijzertijd/Romeinse tijd

- 11 Zijn er ter plaatse van het onderzoeksterrein nederzettingssporen aanwezig, en zo ja, wat is de datering ervan?
- 12 Wat is de aard van deze nederzettingssporen, tot welke zone van een nederzetting behoren zij (kern, randzone of buitengebied)?
- 13 Indien het een nederzettingsterrein betreft: hoe is het nederzettingsterrein ingericht? Kunnen er huisplattegronden of andersoortige gebouwstructuren worden onderscheiden? Zo ja, kunnen er uitspraken worden gedaan over de functie van de gebouwen?
- 14 Hoe kunnen de eventuele gebouwstructuren typologisch en chronologisch worden geplaatst?
- 15 Wat is de ruimtelijke en economische indeling van de huisplattegronden?
- 16 Hoe past de eventuele nederzetting in het beeld van wat bekend is uit de omgeving in de late prehistorie?

NAP-Hoogte in meters

Figuur 2. Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl) met globale weergave van de belangrijkste geologische eenheden. Het onderzoeksterrein is aangegeven met een rode stip.

BT

Specifiek voor graven

- 17 Is er sprake van graven of clusters van graven?
- 18 Wat is de inventaris van elk graf? Beschrijf deze in een catalogus.
- 19 Wat is de relatie van de graven tot elkaar?
- 20 Wat kan er gezegd worden over het begrafenisritueel?
- 21 Liggen er geslachts- of leeftijdsspecifieke kenmerken ten grondslag aan het begrafenisritueel?
- 22 Wat is er bekend van de aard, ouderdom, status, gaafheid, etc. van een graf?
- 23 Waaruit bestaat de constructie van het graf (grafkuil, grafkist, grafkamer, etc.)?
- 24 Zijn er buiten de graven voorwerpen gevonden die daarmee in verband staan?

1.3 Landschappelijke en bodemkundige context

Het onderzoeksgebied ligt in het westelijk deel van Nijmegen en bevindt zich in een relatief laag gelegen terrein (fig. 2), waarbij oude spoelzandwaaierafzettingen uit de voorlaatste ijstijd (Saalien, 200.000–130.000 jaar geleden) gedeeltelijk zijn opgeruimd en afgedekt worden door jongere rivierafzettingen van de formatie van Kreftenheye. Deze afzettingen bestaan hoofdzakelijk uit vrij grof zand, veelal vermengd met grind.²

Tijdens de opgraving bleek dat de bodemopbouw vrijwel ongeschonden is als gevolg van een recente ophogingslaag. De bodemopbouw ziet er van boven naar beneden als volgt uit (fig. 3):

- Een ophogingslaag (5000) met veel recent puin.
- De oude bouwvoor (5010) waarin het meeste aardewerk en vrijwel alle metaalvondsten zijn aangetroffen.

² Daniël 2014a, 6–7.

Figuur 3. Standaardbodembouw zoals gedefinieerd in het noordprofiel.

JVH

- Een B/C-horizont (overgangslaag) bestaande uit een heterogeen pakket van bruingeel zand (zsl)
- De C-horizont; een homogeen geel zandpakket (zsl) vermengd met grind.

1.4 Vooronderzoek en archeologische context

In de directe nabijheid van het onderzoeksterrein zijn al verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd (fig. 4). De reden hiervoor is de mogelijke aanwezigheid van een grafveld uit de Romeinse tijd, gezien de vondstmelding van een crematiegraf met een terra sigillata bord en gladwandige kruik als bijgaven bij de Kometenstraat uit 1966.³ En een graf kan mogelijk een grafveld impliceren en grafvelden liggen meestal langs een weg, waarvan ook archeologische sporen zouden kunnen zijn bewaard gebleven. De archeologische begeleiding die plaats vond op het noordelijk aangrenzende terrein van het onderzoeksgebied (projectcode Osc2) leverde slechts enkele vondsten op. Deze zijn afkomstig zijn uit een vrij jonge en verrommelde cultuurlaag.⁴ De afwezigheid van archeologische sporen houdt verband met de geringe ontgravingsdiepte (50–60 cm onder maaiveld). Op een terrein direct ten noordwesten van het onderhavige perceel is in 2009 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (projectcode Wf2). Hierbij zijn diverse nederzettingssgerelateerde grondsporen uit de midden- en/of late ijzertijd aangetroffen. Daarbij gaat het hoofdzakelijk om paalsporen en greppels. Twee sporen lijken op basis van het vondstmateriaal uit de Romeinse tijd te stammen.⁵ Circa 200 m in westelijke richting heeft op een terrein in de driehoek tussen de Schependomlaan, Pomonastraat en Perzikstraat een kleinschalig proefsleuvenonderzoek plaatsgehad (projectcode So2).⁶ Hierbij is een circa 30 tot 40 cm dikke postmiddeleeuwse akkerlaag aangetroffen. Behalve enkele subrecente greppels en een kuil zijn hier geen archeologisch relevante grondsporen waargenomen. Een proefsleuvenonderzoek uit 2008 dat ten noorden van de Bredestraat is uitgevoerd (circa 400 m ten noordwesten van het onderhavige project), leverde een circa 35 tot 40 cm dikke cultuurlaag en een gedempte sloot uit de nieuwe tijd op (projectcode Osc1).⁷

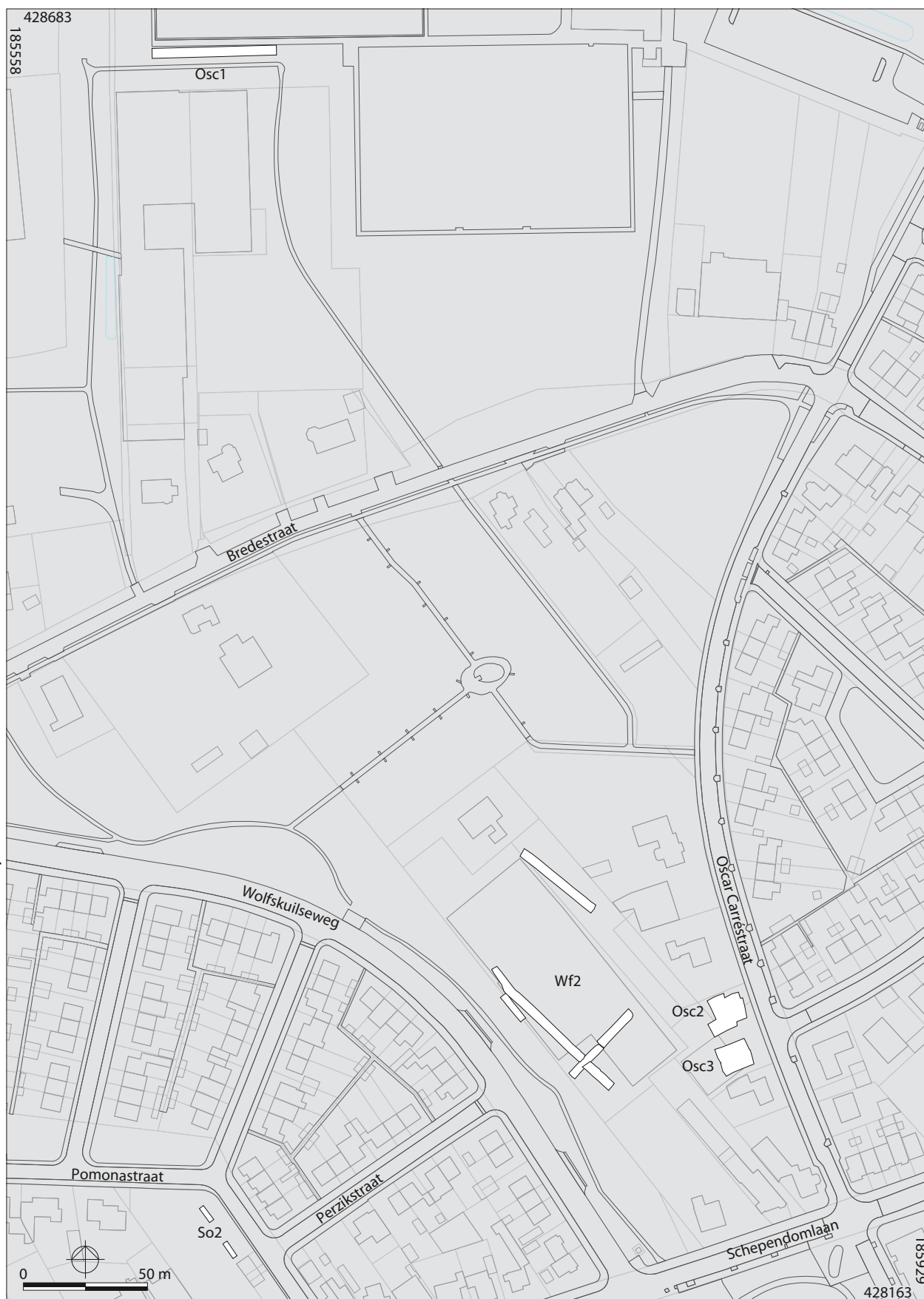
³ Deze vondstmelding is bekend omdat het vaatwerk is aangekocht door het toenmalige museum Kam. Deze vondstmelding staat als terrein Z-29 op de Archeologische Beleidskaart Gemeente Nijmegen (149–150) en is de reden om waarde 3 toe te kennen aan deze omgeving.

⁴ Daniël 2014a, 8.

⁵ Harmsen 2010, 7–11.

⁶ Diepeveen 2008, 6.

⁷ Wildenberg 2009, 5–6.

Figuur 4. Situering van de meest nabij gelegen archeologische onderzoeken onder vermelding van de in de tekst vermelde project-codes. Schaal 1:2.250

Figuur 5: Een overzicht van vlak 2 in het zuidelijke deel van de werkput met achterin, tegen de zuidelijke putwand aan, de twee sporen met zwarte vulling die al op vlak 1 zichtbaar waren. JVH

2 METHODIEK VAN HET VELDWERK

De werkzaamheden zijn uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3) en de Werkinstructies van BAMN.⁸

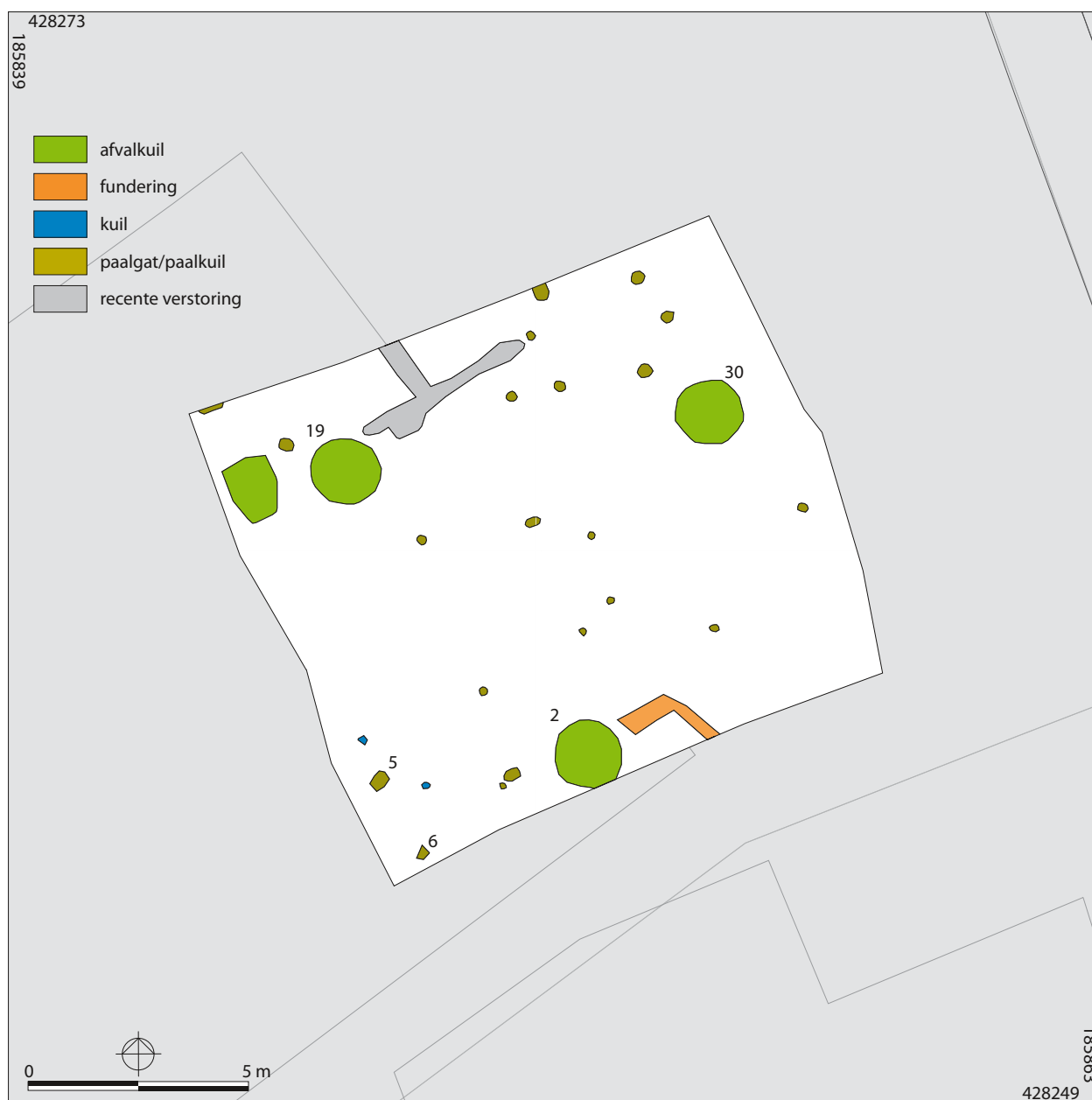
Er is een werkput over de gehele oppervlakte van het toekomstige woonhuis aangelegd. Deze is uitgezet met behulp van de RRS en is noordnoordwest–zuidzuidoost georiënteerd. De werkput is in twee delen uitgegraven, omdat de stort diende te worden opgetast binnen het te bebouwen oppervlak zodat eerst de zuidelijke helft is aangelegd en nadat die is dichtgeworpen vervolgens de noordelijke helft. Een graafmachine met een gladde bak met scherp mes heeft de werkput uitgegraven, te beginnen met het afgraven van de ophogingslaag. Alle grond onder de ophogingslaag is zorgvuldig met de metaaldetector onderzocht op de aanwezigheid van metaalvondsten. Al het vondstmateriaal is stratigrafisch verzameld en aan genummerde lagen toegeschreven. Dit is gedaan in voorgenummerde vakken van circa 4×5 m. De locatie van de verzamelvakken is op de vlaktekening weergegeven. Concentraties vondsten zijn bij elkaar gehouden en hebben één vondstnummer gekregen. Vanzelfsprekend zijn alle vondsten uit sporen aan de betreffende sporen gekoppeld. Alle sporen zijn handmatig bijgeschaafd. Na het fotograferen zijn de sporen aangekruist, ingemeten, getekend en beschreven.

In het zuidelijke deel van de werkput waren direct onder de ophogingslaag in de oude bouwvoor twee sporen (nieuwe tijd) zichtbaar, waarop is besloten eerst een vlak op dat niveau aan te leggen en te fotograferen en tekenen. Aangezien beide sporen tegen de zuidelijke putwand lagen, is besloten ze niet te couperen op het eerste vlak omdat het putwandprofiel als coupe zou kunnen fungeren. Waarop vlak 2 is aangelegd in de top van de C-horizont. Aangezien in de zuidelijke helft verschillende paalsporen lagen (fig. 5), is besloten al die sporen te couperen voordat de noordelijke helft werd opgegraven. Hiermee is het onderzoek opgeschaald tot een opgraving. De noordelijke helft is opgegraven in één vlak, omdat ter hoogte van de oude bouwvoor zich geen sporen aandienden.

⁸ de afkorting BAMN staat voor het voormalige Bureau Archeologie en Monumenten van de gemeente Nijmegen).

Alle sporen zijn tijdens de opgraving gecoupeerd, waarna de sporen zijn gefotografeerd en ingetekend. Ondanks de aanwezigheid van 21 paalsporen zijn daaruit geen vondsten gekomen, waardoor ze niet te dateren zijn. Daarom is besloten de twee grootste paalsporen te bemonsteren in de hoop daarmee verkoolde graankorrels te verkrijgen voor een ^{14}C -analyse.

De dagrapporten zijn in het veld geschreven op de veldlaptop en voor goedkeuring gelezen en geautoriseerd door de senior KNA-archeoloog. Alle overige veldadministratie is in het veld verwerkt in de QLC ArcheoLINK-database.

Figuur 6. Overzichtstekening van vlak 2. De sporen zijn onderverdeeld naar spoor aard. De twee bemonsterde paalsporen zijn voorzien van hun spoor nummer, net zoals de kuilen waaruit vondstmateriaal stamt. BT

3 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

3.1 Sporen

De werkput heeft dertig sporen opgeleverd (fig. 6). Deze sporen bevinden zich op vlak 2 op een diepte van circa 1,20 m -mv (ongeveer 9,40 m +NAP). Het merendeel is geïnterpreteerd als paalkuil of paalgat en heeft een (donker)grijze zanderige vulling. De paalsporen hebben verschillende afmetingen. De diepte varieert tussen de 10 en 25 cm. Ze liggen niet zodanig geordend dat hierin een structuur herkend kan worden.

Vier kuilen zijn geïnterpreteerd als recente afvalkuilen (sporen 2, 16, 19 en 30). Deze kuilen waren gevuld met een grote hoeveelheid aan recent materiaal (puin).

De twee grondmonsters uit de paalsporen 5 en 6 zijn op een 1mm-zeef gezeefd, op zoek naar graankorrels die als ¹⁴C-monsters konden dienen. Een fijnere maaswijdte was overbodig omdat de conservering van onverkoolde macroresten in deze bodemomstandigheden uitgesloten was. Het zeefresidu van beide monsters was minimaal. Desalniettemin is het zeefresidu onderzocht op de aanwezigheid van graankorrels.⁹ Dit heeft geen graankorrels opgeleverd. Wel is er een zeer beperkte hoeveelheid houtskool van

⁹ Het archeobotanisch onderzoek is uitgevoerd door: dr. Lucy Kubiak-Martens (Biax Consult).

Figuur 7. Een selectie van de metaalvondsten. Van links naar rechts: een duit uit Kleef uit 1667, een gesp, twee fragmenten van een beslagplaatje, een vingerring en een raampen. Schaal 1:1. RM

eik aangetroffen. Deze resten zijn niet benut voor een ^{14}C -analyse, omdat vanwege hun geringe grootte (fragmenten van tienden grammen) niet is te bepalen van welk deel van de boom ze afkomstig zijn en met eik dan het risico veel te groot is van het zogenaamde oud hout-effect.¹⁰

3.2 Vondstmateriaal

Tijdens het onderzoek is een beperkte hoeveelheid vondstmateriaal aangetroffen (tabel 1).¹¹ In totaal gaat het om tien scherven van aardewerk, drie munten, elf metaalvondsten, vier fragmenten van baksteen, drie glasscherven een fragment van een pijpenkopje en een dierlijk bot. Met uitzondering van het vondstmateriaal uit de recente afvalkuilen zijn geen vondsten uit de overige sporen. Het merendeel van het materiaal is afkomstig uit de ophogingslaag en de oude bouwvoor.

Aardewerk

Het oudste aardewerk betreft een handgevormde scherf die niet nauwkeuriger gedateerd kan worden dan de midden ijzertijd t/m de vroege Romeinse tijd. Deze scherf is afkomstig uit de oude bouwvoor (laag 5010). Uit deze oude bouwvoor komen ook twee (mogelijk drie) scherven van Romeins gedraaid aardewerk, alsmede een randscherf van een Badorf tuitpot uit de Karolingische tijd (type wII C). Recenter aardewerk uit deze laag betreft een wandscherf van laat middeleeuw grijsbakkende waar. Een scherf van Siegburg steengoed (kan/trechter) is te dateren in de tweede helft van de 15^e eeuw tot de eerste helft van de 16^e eeuw. Het meest recente aardewerk betreft roodbakkend – en industrieel witbakkend aardewerk dat gedateerd kan worden in de 18^e en 19^e eeuw tot in het begin van de 20^e eeuw.

Metaalvondsten en munten

De veertien metaalvondsten zijn vrijwel allemaal afkomstig uit de oude bouwvoor. Er zijn drie munten aangetroffen, namelijk een duit van Kleef uit 1667 en twee halve centen die vanaf het begin van de 19^e eeuw tot het midden van de 20^e eeuw in de omloop waren. Twee fragmenten van een smal, bronzen beslagplaatje hebben vermoedelijk als riembeslag gediend. Deze beslagplaatjes kunnen gedateerd worden vanaf de 13^e eeuw, maar vanwege het ontbreken van een versiering kan ook een datering in de 16^e eeuw niet uitgesloten worden. Een kleine, bronzen ring (diameter: 15mm) zonder versieringen toont op de binnenzijde nog restanten van vergulding. Door een gebrek aan diagnostische kenmerken kan de ring niet goed gedateerd worden. Een rechthoekig gespje met middenstijl kan gedateerd worden in de tweede helft van de 16^e eeuw en in de 17^e eeuw.¹² De meest recente metaalvondsten uit de oude bouwvoor zijn een borgloodje (2^e helft 19^e eeuw), een loden kogel (1550–1850), een koperen raampen (1750–1850) en een klein kruikje van verzilverd bronsblik dat aan een riem kon worden gedragen (1800–1950).¹³

¹⁰ Eiken kunnen eeuwenoud worden, hetgeen impliceert dat een fragment uit het hart van de stam eeuwen ouder dateert dan het archeologisch grondspoor waaruit het is verzameld.

¹¹ Het handgevormde aardewerk is gedetermineerd door Cees Koot (BAMN), het gedraaid aardewerk door Arjen den Braven (Universiteit Leiden/BAMN) en het metaal door Jelle van Hemert (BAMN).

¹² Whitehead 2003, 74–76; Egan 2005, 36–37.

¹³ Een goede parallel voor de raampen is bekend uit fort Bourtange; Meindersma 1993, 95–96, afb.34.

vondstnr.	put	vlak	spoor	spoor aard	materiaal	aantal	omschrijving
007BW1	1	1	1	kuil	BW	1	baksteen, NTD
007AWG1	1	1	1	kuil	AWG	1	bloempot, NTD
008GLS1	1	2	2	afvalkuil	GLS	3	NTD
008AWG1	1	2	2	afvalkuil	AWG	5	
014AWG1	1	2	19	afvalkuil	AWG	2	1× faience tweede helft 18 ^e eeuw; 1× indet. industrieel wit
014BW1	1	2	19	afvalkuil	BW	1	baksteen, NTD
015ODB1	1	2	30	afvalkuil	ODB	1	
015SXX1	1	2	30	afvalkuil	SXX	1	verbrand
015AWG1	1	2	30	afvalkuil	AWG	1	roodbakkend aardewerk, pot, tweede helft 18 ^e eeuw
012AWG1	1	2	30	afvalkuil	AWG	3	
004MNT1	1	1	5000	ophogingslaag	MNT	1	
004MXX1	1	1	5000	ophogingslaag	MXX	1	blikje deco
006GLS1	1	1	5000	ophogingslaag	GLS	1	
006AWG1	1	1	5000	ophogingslaag	AWG	1	Romeinse tijd
006AWG2	1	1	5000	ophogingslaag	AWG	1	steengoed 18 ^e eeuw
002MXX1	1	1	5010	akkerlaag	MXX	1	ijzer
002MXX2	1	1	5010	akkerlaag	MXX	4	lood
002MXX3	1	1	5010	akkerlaag	MXX	3	brons
002MNT1	1	1	5010	akkerlaag	MNT	1	brons
002MNT2	1	1	5010	akkerlaag	MNT	1	brons
001BW1	1	1	5010	akkerlaag	BW	1	baksteen, NTD
001AWG1	1	1	5010	akkerlaag	AWG	9	1× AWH (M-IJT – VRT); 1× rand RT; 1× ruww. RT; 1× badorf w2TC tuitpot karolingisch; 1× RT?/indet; 1× LME grijsbakkend; 3×bloempot, NT
005MXX1	1	1	5010	akkerlaag	MXX	1	ijzer
005MXX2	1	1	5010	akkerlaag	MXX	1	lood
005MXX3	1	1	5010	akkerlaag	MXX	3	brons
003MXX1	1	1	5010	akkerlaag	MXX	2	brons
013PIJP1	1	2	5010	akkerlaag	PIJP	2	tweede helft 18 ^e eeuw
011MXX1	1	2	5010	akkerlaag	MXX	1	ijzer
011MXX2	1	2	5010	akkerlaag	MXX	1	brons
011MXX3	1	2	5010	akkerlaag	MXX	1	lood
001AWG2	1	1	5010	akkerlaag	AWG	3	1 steengoed kan/trechter Siegburg LMEB/16A; 1× roodbakkend aardewerk 18 ^e /19 ^e eeuw; 1× kachelpan Frankfurt 19 ^e eeuw
013AWG1	1	2	5010	akkerlaag	AWG	2	1× steengoed; 1× industr.wittbakkend
013BW1	1	2	5010	akkerlaag	BW	1	baksteen, NTD
001GLS1	1	1	5010	akkerlaag	GLS	1	NTD

Tabel 2. Overzicht van de vondsten en hun context.

Overige vondsten

Alle overige vondsten kunnen tot de nieuwe tijd gerekend worden. Het fragment van een conische pijpenkopje van pijpenaarde behoort tot de tweede helft van de 18^e eeuw. Het glas en bouw materiaal lijkt eerder uit de 19^e of 20^e eeuw te dateren.

De datering van het vondstmateriaal maakt duidelijk dat de oude bouwvoor vermoedelijk in de eerste helft van de 20^e eeuw werd opgehoogd.

3.3 Conclusie

De paalsporen die tijdens het onderzoek zijn aangetroffen zijn te typeren als nederzettingssporen. De paalsporen vormen geen configuratie(s) van plattegronden. De datering van de paalsporen kon niet vastgesteld worden omdat ze geen vondstmateriaal bevatten en de grondmonsters van twee paalsporen bevatten evenmin verkoolde archeobotanische macroresten die geschikt waren voor een ¹⁴C-analyse. De ronde vorm van de

paalsporen en de grijze kleur van de vulling doet het meeste denken aan de nederzettingssporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd. Paalsporen uit de hoge middeleeuwen zijn forse kuilen, met een gebrokte, heterogene vulling. In de vroege middeleeuwen zijn rechthoekige paalsporen niet ongewoon, maar zijn ronde paalsporen ook gangbaar. De sporen zijn vergelijkbaar met die zijn aangetroffen tussen de Wolfkuilseweg en de Oscar Carréstraat, even ten westen van het onderzoeksgebied.¹⁴ Hier zijn 65 paalsporen en verschillende greppels aangetroffen. Hiervan kunnen op basis van het aardewerk zes paalsporen in de midden en late ijzertijd gedateerd worden en één in de Romeinse tijd. Bij de overige onderzoeken in de nabijheid van het onderzoeksterrein zijn geen nederzettingssporen aangetroffen.

Het beperkte aantal vondsten uit de bovenliggende oude bouwvoor doet vermoeden dat het onderzoeksgebied in de periferie van een nederzettingsgebied ligt, dat in ieder geval is bewoond in de Romeinse tijd. Hoe het onderzoeksgebied zich precies verhoudt tot de vindplaats langs de Wolfkuilseweg blijft onduidelijk.

¹⁴ Harmsen 2010.

4 BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN

1 *Waaruit bestaan de archeologische resten (sporen en vondsten)?*

De archeologische sporen bestaan uit enkele kuilen uit de nieuwe tijd, een oude bouwvoor en daaronder paalsporen. De oude bouwvoor lijkt vanaf de ijzertijd meer dan eens deel te zijn geweest van het cultuurlandschap. Het vondstmateriaal bestaat overwegend uit potscherven, fragmenten baksteen en fragmenten metaal.

2 *Wat is de aard, datering en omvang van de archeologische sporen en resten en tot welk complex type kunnen ze worden gerekend?*

De 21 paalsporen op zo'n klein oppervlak vormen een hoge dichtheid, ook al is geen sprake van oversnijdingen. Een hoge dichtheid aan paalsporen is kenmerkend voor een nederzettingsterrein, hoewel de locatie van de onderhavige bouwkegel zich niet 1:1 op een voormalige huisplaats bevindt want dan zou een deel van een evidente huisplattegrond aan het licht moeten zijn gebracht en zou vooral het aantal potscherven fors hoger zijn geweest. De paalsporen lijken meer te duiden op een erfbebouwing, of bouwsels en constructies op akkers dichtbij een nederzetting. Op grond van de ronde vorm van de paalsporen, hun grijze kleur en grootte lijkt het aannemelijk ze te dateren in de ijzertijd of Romeinse tijd.

De oude bouwvoor bevat vondsten uit wellicht de ijzertijd, de Romeinse tijd, verschillende perioden uit de middeleeuwen, en uit de nieuwe tijd. Een deel van dit vondstmateriaal is wellicht te verklaren als bemestingsafval waarmee de akkers werden verrijkt. De oude bouwvoor met de uitspoelingshorizont is dan ook indicatief voor akkerbouw gedurende verschillende perioden waarmee deze locatie deel heeft uitgemaakt van voormalige cultuurlandschappen.

Tot slot zijn op het terrein vier kuilen aanwezig die laat in de nieuwe tijd (19^e eeuw) gedateerd kunnen worden en zij wijzen op gelijktijdige bewoning in de zeer nabije omgeving. Dit zal deel hebben uitgemaakt van de verspreide bewoning in het voormalige dorp Hees.

3 *Is er sprake van stratigrafie en zo ja, welke?*

Er is geen sprake van stratigrafie in de betekenis van een natuurlijke aanwas van de bodem door sedimenten. In de pleistocene grond is wel sprake van een intact bodemprofiel met A-, B- en C-horizont. De bouwvoor van deze bodem (de An-horizont) is bedekt onder een ophoging, die waarschijnlijk in de zestiger jaren van de vorige eeuw is opgebracht ten behoeve van het bouwrijp maken voor de toenmalige stadsuitbreiding en verdichting.

4 *Wat is de aard en de datering van de diverse bodemlagen en wat is hun begrenzing in zowel het verticale als het horizontale vlak?*

Gezien de beperkte omvang van het veldwerk is hierover geen zinvolle uitspraak te doen.

5 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten, de vastgestelde stratigrafie, de bodemgesteldheid en het landschap (geomorfologie en reliëf)?*

Het merendeel van de vondsten is afkomstig uit de ophogingslaag en de oude bouwvoor (lagen 5000 en 5010).

6 *Is er een fossiele akker- of cultuurlaag aanwezig?*

De bodemopbouw is onverstoord en mede dankzij een ophoging is de voormalige bouwvoor bewaard gebleven. Gezien de dikte van deze laag en de uitspoeling daaronder, lijkt sprake te zijn geweest van akkerbouw. De vondststrooiing in de oude bouwvoor is mogelijk te verklaren als bemestingsafval. Er is hier geen sprake geweest van plaggenbemesting, aangezien geen sprake is van een enkeerdgrond.

- 7 *Wat is de conservering of gaafheid van de verschillende materiaalcategorieën, inclusief het archeobotanische en zoölogische materiaal?*

De conservering van anorganische materialen is goed, met uitzondering van ijzer dat erg gecorrodeerd is. Organische materialen zijn niet bewaard gebleven omdat de grondwaterstand aanmerkelijk lager staat.

- 8 *Is er een relatie tussen de landschappelijke ligging (geomorfologie, reliëf en bodem) en de conservering van de archeologische resten?*

De situering van het plangebied op grofzandige rivierafzettingen en de diepe grondwaterstand hebben geresulteerd in het niet bewaard blijven van organische voorwerpen en resten. Die kunnen alleen in verkolde/verbrande staat zijn bewaard.

- 9 *Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?*

De sporen bevinden zich op een diepte van circa 9,40 m +NAP en dat is circa 1,1 m onder maaiveld.

- 10 *Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en archeologische vindplaatsen in de omgeving?*

Ondanks dat het niet hard gemaakt kan worden op basis van vondstmateriaal of grondmonsters, lijkt een datering van de paalsporen in de ijzertijd of Romeinse tijd het meest aannemelijk. Niet ver ten westen van het onderzoeksgebied, langs de Wolfkuilseweg, zijn ook paalsporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd aangetroffen. De relatie tussen beide vindplaatsen blijft onduidelijk. Vanwege het vondstmateriaal uit de oude bouwvoor mag eveneens worden geconcludeerd dat het terrein onderdeel uitmaakte van het (cultuur)landschap in de middeleeuwen. In de 18^e/19^e eeuw maakt dit terrein uit van woongronden, gezien de aanwezigheid van enkele kuilen met afval.

De PvE-onderzoeksvragen 11 tot en met 16 zijn specifiek voor het geval dat onmiskenbare sporen van een nederzetting uit de ijzertijd of Romeinse tijd is aangetroffen. Uit de beantwoording van de bovenstaande onderzoeksvragen blijkt dat deze situatie niet aan de orde is en daarom zullen die vragen niet worden beantwoord.

De PvE-onderzoeksvragen 17 en 24 gelden voor het geval dat een grafveld zou zijn aangesneden in deze opgraving. Dat is evenmin het geval en daarom behoeven die vragen evenmin te worden beantwoord.

5 WAARDERING VAN DE VINDPLAATS

Het veldwerk is aanvankelijk gestart als een inventariserend veldonderzoek met de intentie om de aanwezigheid van archeologische grondsporen en vondsten vast te stellen en, indien aanwezig, daarvoor een waardering op te stellen. In het geval van grondsporen bood het PvE echter de mogelijkheid het veld op te schalen als een opgraving, zodat alle grondsporen konden worden onderzocht. De reden hiertoe is het kleine oppervlak en de wetenschap dat door de aanleg van de kelder de archeologische grondsporen zouden worden vergraven. Mede omdat niet eerst de hele werkput kon worden uitgegraven, maar in twee delen vanwege het omzetten van de stort en het grote aantal paalsporen in het eerste deel van de werkput is het veldwerk vervolgens verricht als een opgraving (DO). Niettemin blijft deze werkput op te vatten als een proefsleuf, waarmee de potentie van het archeologisch erfgoed in deze omgeving onder woorden kan worden gebracht door de sporen en vondsten te waarderen conform de mores het archeologisch monumentenzorgonderzoek.

De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.3, bijlage IV) geeft richtlijnen volgens welke de vindplaats kwalitatief gewaardeerd kan worden. De kwaliteit van archeologische resten is afhankelijk van de belevingswaarde, de fysieke gesteldheid van de archeologische resten en hun belang als kennisbron voor de archeologische geschiedschrijving. Het eerste is alleen van toepassing als de vindplaats bovengronds zichtbaar is. De conservering en gaafheid (compleetheid) bepalen samen de score voor de fysieke kwaliteit: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit. Zeldzaamheid, informatie- en ensemblewaarde bepalen samen de inhoudelijke kwaliteit, wat wordt uitgedrukt door middel van hetzelfde puntensysteem.

Een vindplaats wordt op basis van fysieke kwaliteit als behoudenswaardig aangemerkt, indien de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld (vijf of zes punten) scoren.¹⁵ Bij een bovengemiddelde score van de inhoudelijke kwaliteit (zeven punten of meer) wordt de vindplaats eveneens als behoudenswaardig aangemerkt.

waarden	criteria	scores			
		hoog	midden	laag	totale score
beleving	schoonheid				
	herinneringswaarde				
fysieke kwaliteit	gaafheid	3			
	conservering			1	4
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1			
	informatiewaarde			3	7
	ensemblewaarde			3	
	representativiteit			n.v.t.	

Tabel 3. Scoretabel waardestelling archeologische vindplaats Osc3.

Omdat de archeologische resten niet in het landschap zichtbaar zijn, kan de vindplaats op basis van belevingsaspecten niet als behoudenswaardig getypeerd worden.

De archeologische sporen zijn goed geconserveerd, wat te danken is aan het bewaard blijven van het bodemprofiel door de ophoging in de jaren 60 van de 20^e eeuw. De conservering van aardewerk en stenen voorwerpen is, maar metalen voorwerpen en dan vooral ijzer corroderen in deze 'luchtige' zandige bodem. Dezelfde condities zullen waarschijnlijk ook funest zijn voor de conservering van organische voorwerpen en resten. In zulke condities zullen dergelijke voorwerpen en resten alleen geconserveerd zijn in waterkuilen en waterputten, die tot in het grondwater reiken. Maar in deze bebouwde omgeving zal het waterpeil zijn verlaagd, waardoor dergelijke sporen ook bereikbaar zijn voor zuurstof. Slechts in verbrande en verkoolde staat zullen organische resten zijn bewaard.

Al met al resulteert dit in een score van 4 punten voor de fysieke kwaliteit. Hiermee is de vindplaats niet behoudenswaardig. Wat de inhoudelijke kwaliteit betreft, bedraagt de score echter 6 punten en dat is wel behoudenswaardig. Deze hoge score is niet veroorzaakt omdat het een zeldzame vindplaats betreft, in de directe omgeving liggen al verschillende archeologische waarnemingen. Het is echter dankzij die waarnemingen met sporen en vondsten uit verschillende perioden dat ook deze vindplaats

¹⁵ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3, bijlage IV.

van belang is omdat hier naar alle waarschijnlijkheid sporen uit de ijzertijd/Romeinse tijd en de nieuwe tijd liggen en vondsten uit de oude bouwvoor laten zien dat deze omgeving deel heeft uitgemaakt van het cultuurlandschap in de Romeinse tijd, de middeleeuwen en nieuwe tijd. De relatie met de vindplaats aan de Wolfkuilseweg, waar eveneens paalsporen uit de ijzertijd/Romeinse tijd zijn aangetroffen, blijft onduidelijk. De ensemblewaarde is hoog. Bovendien is dit een vindplaats met een hoge informatiewaarde. Het directe pleistocene ommeland van Nijmegen in de Romeinse tijd en Middeleeuwen is weinig onderzocht. Aangezien dankzij de onverstoorde bodemopbouw oppervlaktevondsten zijn te verzamelen over een tijdspanne van meer dan 1500 jaar is niet alleen onderzoek te verrichten naar de gebruikelijke sites zoals nederzettingen en begraafplaatsen, maar vooral de ontwikkeling en het gebruik van het (agrarisch cultuur-)landschap kan worden bestudeerd. En dat is bijzonder voor een urbaan centrum in de Romeinse tijd en (vroege) middeleeuwen.

De conclusie dat deze vindplaats en directe omgeving behoudenswaardig is onderschrijft de conclusie van de archeologische beleidskaart, deze omgeving verdient een waarde 3.

LITERATUURLIJST

Daniël, A.A.W.J., 2014: *Een archeologische begeleiding aan de Oscar Carréstraat 54 te Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 167).

Diepeveen, M.C., 2008: *Archeologisch onderzoek aan de Schependomlaan te Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 25).

Egan, G., 2005: *Material culture in London in an age of transition. Tudor and Stuart period finds c 1450–c 1700 from excavations at riverside sites in Southwark*, Londen (MOLAS Monograph 19).

Gemeente Nijmegen, 2009: *Archeologische beleidskaart Nijmegen, beschrijving van de terreinen*, Nijmegen.

Harmsen, C., 2010, *Nederzettingssporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd. Archeologisch onderzoek aan de Wolfskuilseweg in Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 81).

Meindersma, K.T., 1993: Hang- en sluitwerk, in: Lenting, J.J., H. van Gangelen & H. van Westing: *Schans op de grens. Bourtanger bodemvondsten 1580 – 1850.*, Sellingeren, 81–97.

Whitehead, R., 2003: *Buckles 1250–1800*. Essex.

Wildenberg, J.J.A.J., 2009: *Een archeologisch onderzoek aan de Oscar Carréstraat, Gemeente Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 35).

Illustratieverantwoording

BT Benjamin Tunker
JVH Jelle van Hemert
RM Rob Mols
